

Revealing Clothes and (Some) Feminists

Pagorn Singsuriya*

This article results from an attempt to make sense of the sheer self-contradiction founded among some Thai feminists with negative and emotionally-charged reactions against criticisms about today's girls and women's revealing clothes despite their explicit opposition to other forms of flesh revealing such as in beauty contests, and on covers of men's magazines. With the help of Ankrit Achariyakul's analysis, an interpretative framework is developed, and it is argued that these feminists unknowingly support either masculine ontology in disguise of 'liberal self,' or patriarchal subjection of women through performative practices. An elaborate analysis of the latter draws upon ideas of Foucault and Butler, and a report of interview with Apinya Feungfoosakul. A suggestion about a proper stance to take on this issue is made with a brief reference to the Foucauldian concept of "critical ontology of ourselves."

* Assistant Professor of Humanities Department, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

การแต่งกายเปิดเผยและนักสตรีนิยม ปรกรณ์ สิงห์สุริยา*

๑. บทนำ

มีข้อสังเกตส่วนตัวประการหนึ่งเกี่ยวกับปฏิกิริยาทางลบที่มักพบได้ในหมู่ “นักสตรีนิยม” ในยามที่มีการแสดงความเห็นเชิงติติงต่อลักษณะการแต่งกายอันเปิดเผยของเด็กและหญิงสาวในปัจจุบัน ปฏิกิริยาดังกล่าวก่อให้เกิดความสงสัยยิ่ง เนื่องจากในหลายกรณีผู้แสดงความไม่สบายใจต่อคำติติงนั้น ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าไม่เห็นด้วยกับการเปิดเผยเนื้อตัวในลักษณะต่างๆ เช่น บนเวทีการประกวดนางงาม หรือบนปกนิตยสารสำหรับผู้ชาย บทความนี้มีเป้าหมายที่จะพิจารณาปรากฏการณ์นี้ ทั้งในแง่มุมมองของการวิเคราะห์ทำความเข้าใจและวิพากษ์ แต่ทั้งนี้การวิเคราะห์วิพากษ์ดังกล่าวก็อาศัยพื้นฐานจากข้อมูลเท่าที่มี นั่นคือ การสังเกตเห็นปฏิกิริยาในต่างที่ต่างโอกาสเท่านั้น

๒. วิเคราะห์ฐานคิดเบื้องหลังปฏิกิริยา

ความสงสัยเกี่ยวกับปฏิกิริยาของนักสตรีนิยมเหล่านั้น ดูจะได้คำตอบหลังจากได้อ่านบทความเรื่อง “กางเกงเอวต่ำ” : *อาวุธในการต่อกรพื้นที่ทางเพศในสังคมร่วมสมัย* ของ อังกฤษ อัจฉริยโสภณ (๒๕๔๘) ซึ่งใช้แนวคิด “สารัตถนิยมเชิงชีววิทยา” (biological essentialism) เป็นฐานในการวิเคราะห์วิพากษ์

อังกฤษชี้ว่าการใส่กางเกงเอวต่ำนั้นมีมิติเชิงอำนาจแฝงอยู่:

ผู้หญิงเองคิดว่าเมื่อตนเองสวมใส่เสื้อผ้าที่โชว์ความเป็นหญิงได้นั้น ก็สามารถครอบครองอำนาจในการชี้นำเพศตรงข้าม เป็นการเปิดประตูไปสู่ความสัมพันธ์ที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายควบคุม (๒๕๔๘: ๒๐)

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชามานุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คำสำคัญในข้อความนี้ได้แก่ “ความเป็นหญิง” และ “การควบคุม” โดยอังกฤษนิยาม “ความเป็นหญิง” ด้วยลักษณะทางสรีระ:

ผู้หญิงที่ใส่กางเกงเอวต่ำแล้วรู้สึกมั่นใจ (ทั้งๆ ที่หลายคนไม่ได้มีสะโพกหรือพุงที่หน้าตัก) ก็อาจจะเป็นไปได้เนื่องจากสะโพกของผู้หญิงมีความแตกต่างอย่างมากกับของผู้ชาย สะโพกของผู้หญิงผายออกด้านข้าง ตามหลักสรีระศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าสะโพกของผู้หญิงมีไว้รองรับกระดูกเชิงกรานที่ใหญ่ เนื่องจากสะโพกและบริเวณท้องน้อยเป็นที่อยู่ของมดลูกและทารก...สะโพกจึงเป็นตัวแทนสำคัญของความแตกต่างระหว่างหญิงชาย...เพศหญิงที่ใส่กางเกงเอวต่ำ...เพื่อแสดงออกและตอกย้ำอย่างรุนแรงว่าตนเป็นเพศหญิง เพศซึ่งสามารถอุ้มท้องและให้กำเนิดบุตรได้... (๒๕๔๘: ๒๐)

และนิยาม “การควบคุม” ว่าเป็นเรื่องของการทำตนเป็น “ฝ่ายรุก” ซึ่งการรุกรานปรากฏมาใน ๒ ลักษณะ ประการแรกเป็นเรื่องการสื่อความเชิงสัญลักษณ์ที่อ้างอิงถึงลักษณะกิจกรรมทางเพศ:

...กางเกงเอวต่ำจากวงการเพลงอเมริกันจึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่สไตลิสต์ประจำตัวของนักร้องดังสร้างสรรค์ขึ้น แต่เป็นการคาดคะเนถึงแนวโน้มอย่างละเอียดถี่ถ้วน สิ่งที่ตอกย้ำในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนคือท่าเต้นของนักร้องหรือนักแสดงที่เปิดเผยหน้าท้องที่แข็งแรงอย่างโจ่งแจ้ง การขยับเขยื้อนหน้าท้องเร็วถี่เป็นจังหวะ ก็นับได้ว่าเป็นการจำลองภาพของการร่วมเพศอย่างเปิดเผย และการที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายขยับหน้าท้องเอวสะโพก ก็ต้องการบอกว่าเธอเป็นฝ่ายคุมเกมส์เพราะโดยปกติ (ตามธรรมชาติ) ของการร่วมเพศหน้าที่ในการขยับหน้าจะตกเป็นของเพศชาย ...การกางเอวต่ำจึงสื่อสารเรื่องอำนาจบนเตียงของหญิงด้วยอย่างเลี่ยงไม่ได้ (๒๕๔๘: ๒๐ - ๒๑)

การรุกรานประการที่ ๒ เป็นเรื่องของการกระทำต่อร่างกายของตน:

การแกว่งตัวน้ำหนักได้ว่าเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสังคมที่ได้เปิดรับอำนาจใหม่ๆ และหยิบยื่นพื้นที่ใหม่ๆ ในสังคมให้แก่เพศหญิง...ผู้หญิงจึงใช้การแกว่งตัวน้ำหนักสร้างรากฐานอำนาจจากการเปิดเผยตนเอง...ในที่สาธารณะ และใช้เรือนร่างนั้นสร้างพื้นที่ทางอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาเพื่อให้เพศตรงข้ามยอมรับและเข้าใจถึงสิทธิที่เท่าเทียมในการควบคุมร่างกายของตนเองไม่ใช่ว่าร่างกายผู้หญิงเป็น “ของ” ให้ผู้ชายควบคุมหรือบงการแต่เพียงฝ่ายเดียว (๒๕๔๘: ๒๑)

การรุกรานประการหลังนี้ได้รับการรับรองอย่างดีในหมู่นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์เป็นผู้ที่ตระหนักดีว่า:

...สิทธิและสถานภาพของผู้หญิงสามารถเลื่อนไหลได้ คือบางครั้งก็เป็นฝ่ายตั้งรับ บางครั้งก็เป็นฝ่ายบุก เนื่องจากอำนาจในเรือนร่างหรือการเปิดเผยสิ่งที่ไม่เคยได้เปิดเผยมาก่อนเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจที่จะปฏิบัติการ “บุก” เพศตรงข้ามได้พอๆ กัน (หรือคิดฉันก็อาจจะจีบคุณ...ก่อนถ้าต้องการ) (๒๕๔๘: ๒๑)

ประเด็นจากการวิเคราะห์ของอังกฤษที่เห็นว่าสามารถนำมาตอบความสงสัยที่ตั้งไว้แต่ต้นได้ คือเรื่องของการจัดการกับเนื้อตัวร่างกายของตนเอง ปฏิกริยาของนักสตรีนิยมอันเป็นบ่อเกิดของความสงสัยอาจมีพื้นฐานจากความคิดว่าแม้การประกวดนางงามหรือการขึ้นปกนิตยสารผู้ชายต่างก็เป็นการเปิดเผยเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง แต่ผู้กำหนดการใช้พื้นที่ร่างกายผู้หญิงในกิจกรรมเหล่านี้คือผู้ชาย ในขณะที่การแต่งกายที่เปิดเผยเป็นการตัดสินใจของตัวผู้หญิงเอง ดังนั้น การตีตึงการแต่งกายดังกล่าวจึงเป็นการ “ละเมิด” อำนาจของผู้หญิงในการจัดการร่างกายของตนเอง

อย่างไรก็ตาม การมองอิสระในการแต่งกายในฐานะอำนาจในการจัดการกับร่างกายตนเองเช่นนี้ดูจะล่อยจากบริบท เนื่องจากเน้นการเลือกตามความปรารถนาโดย

มิได้พิจารณาที่ไปที่ไปของการเลือกและผลที่ตามมาในบริบทวัฒนธรรมที่ลดทอน ผู้หญิงให้เป็นวัตถุ หากเป็นเช่นนั้น ก็ไม่ต่างไปจากการนำแนวคิดเสรีนิยมมาประยุกต์ใช้ ทั้งที่มีข้อวิจารณ์ว่า “ตัวตน” ของเสรีนิยมที่มีสารัตถะอยู่ที่ “อัตตาณัติ” (autonomy) หรือ ความเป็นตัวของตัวเองและความสามารถในการกำหนดตนเองนั้น เป็นแนวคิดแบบผู้ชาย (masculine) อันตรงข้ามกับลักษณะของผู้หญิงที่เน้นความผูกพันและเอื้ออาทร (Hekman, 1995: 50) จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางนี้อาศัยการปฏิเสธความเป็นผู้หญิงเพื่อให้ได้มาซึ่งความเท่าเทียมกับชาย

หากพิจารณาในแง่นี้ การวิเคราะห์ของอังกฤษมีมิติที่ลึกกว่าด้วยการอ้างถึงสารัตถะทางชีววิทยาแห่งความเป็นหญิงในฐานะฐานแห่งการช่วงชิงอำนาจ ตามการวิเคราะห์นี้ อีสาระในการแต่งกายมิได้เป็นการทวงสิทธิอันชอบธรรมของ “สัต” (being) ที่มีสิทธิในการกำหนดตนเอง หากแต่เป็นการรุกรานโดยอาศัยลักษณะด้านชีวภาพที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์เพื่อสร้างความชอบธรรมของการได้มาซึ่งอำนาจ และใช้ลักษณะทางสรีระกำหนดทิศทางการใช้พื้นที่ร่างกายของตน จะเห็นได้ว่าลักษณะที่สำคัญในการวิเคราะห์ของอังกฤษก็คือการโยกย้ายฐานแห่งความชอบธรรมจาก “เพศสภาพ” (gender) มาสู่ “เพศ” (sex) หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการอาศัยลักษณะเฉพาะทางชีวภาพ (เช่น สะโพก) มากกว่าลักษณะทางสังคมที่แสดงความเป็นหญิง (เช่น ความเอื้ออาทร)

อีกประเด็นหนึ่งที่ปรากฏในการวิเคราะห์คือการนิยามอำนาจในแง่ของการเข้าจำกัดควบคุม (repressive) ดังจะเห็นได้ว่าการได้คืนมาซึ่งอำนาจในการจัดการร่างกายตนเอง ก็คือการที่ผู้หญิงไม่ถูกจำกัดทางเลือกโดยผู้อื่น และการได้มาซึ่งอำนาจนั้น ก็คือการที่ผู้หญิงจำกัดการเข้าแทรกแซงจากบุคคลอื่นเช่นกัน ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนเครื่องแบบนักศึกษาเป็นแพชั่นน่าจะเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเข้ากำหนดการใช้ร่างกายของผู้หญิงที่ต้องการทั้งสถานภาพทางสังคมในฐานะ “ผู้มีการศึกษา” อันเป็นค่านิยมที่มีมาช้านาน และสภาวะของ “ผู้หญิงที่มีเสน่ห์ทางเพศ” ซึ่งก่อเกิดจากกระแสบริโภคนิยมที่ชี้หน้าให้คนตัดสินค่าจากความชวนใจของรูปลักษณ์

สรุปว่าการวิเคราะห์ของอังกฤษช่วยให้เห็นว่าความคิดเบื้องหลังปฏิบัติการของนักสตรีนิยมที่ไม่เห็นด้วยกับการประกวดนางงามและภาพอนาจาร แต่ปกป้องการแต่งกายอย่างเปิดเผยตามแฟชั่น น่าจะเป็นความคิดเกี่ยวกับอำนาจเหนือเนื้อตัวร่างกายของตัวผู้หญิงเอง หากมีเหตุผลเพียงเท่านั้น ก็ดูไม่น่าสนใจ เนื่องจากขาดความลุ่มลึกด้วยอาศัยฐานคติแบบเสรีนิยมซึ่งมองมนุษย์ในฐานะที่อยู่เหนืออิทธิพลจากบริบทสังคม อีกทั้งยังเป็นร่างทรงของชายที่มุ่งปฏิเสธความเป็นหญิง อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ให้ความสำคัญสะดวกแก่การพิจารณาต่อไป เนื่องจากหากคนเหล่านี้ปฏิเสธความเป็นหญิงไปเพื่อ “ความเป็นตัวของตัวเอง” เช่นนั้น ก็ทำให้กล่าวได้ว่าพวกเขาระบุเป้าหมายที่ตนเป็นตัวแทนได้โดยอาศัยลักษณะทางกายวิภาคเป็นสำคัญ นับเป็นจุดบรรจบกับการวิเคราะห์ที่ลุ่มลึกกว่าของอังกฤษที่อ้างอิง “เพศ” แทน “เพศสภาพ”

๓. พื้นฐานเพื่อการวิพากษ์

อังกฤษวิพากษ์การชิงพื้นที่ทางอำนาจของผู้หญิงที่อาศัย “กางเกงเอวต่ำ” เป็นเครื่องมือไว้อย่างน่าฟังด้วยการแสดงภาพความเป็นไปของสังคมที่สะท้อนสถานการณ์ทางอำนาจอันตกต่ำของผู้หญิง ซึ่งดำเนินไปอย่างสวนทางกับความแพร่หลายของการชั่งชิงอำนาจด้วยความต่ำของขอบกางเกง รวมถึงความไม่เหมาะสมของ “การรูด” ด้วยการเผยร่างกายในฐานะเครื่องมือการชิงพื้นที่ในบริบททางสังคมที่ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ เช่น ความนิยมด้านการบริโภคและด้านความรุนแรง และยังได้นำสู่บทสรุปโดยอาศัยการตีความเชิงชีววิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ของเพศหญิงและชายอันเป็นฐานแห่งสายสัมพันธ์ทางสังคม และแนวคิดเรื่อง “ความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ทั้งตัว” ของหญิงและชาย

อย่างไรก็ตาม พื้นฐานของการวิพากษ์เหล่านี้คือระบบคิดแบบนวยุค (modernism) ที่ยังเชื่อใน “สารัตถะ” และ “ความเป็นสากล” ของลักษณะบางอย่าง (เช่น “ความเป็นหญิง” หรือ “ความเป็นมนุษย์”) ในส่วนต่อไปของบทความนี้จะอาศัยระบบคิดแบบหลังนวยุค (postmodernism) เพื่อมุ่งวิเคราะห์ต่อในประเด็นที่อังกฤษยกขึ้นมา ซึ่งอาจใช้เป็นข้อวิจารณ์นักสตรีนิยมที่เป็นต้นปัญหาเหล่านั้น นั่นคือ หากการนุ่งกางเกงเอวต่ำอย่างแพร่หลายในปัจจุบันเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการชั่งชิงอำนาจในการ

จัดการร่างกายตนเองของผู้หญิง แล้วทำไมสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันจึงมิได้สะท้อนถึงอำนาจเหนือร่างกายของตัวผู้หญิงเอง แต่กลับเป็นตรงกันข้าม การกดขี่มีเพิ่มขึ้นทั้งในด้านจำนวน ขอบเขต และรูปแบบ

ประเด็นที่เป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์นี้ ได้แก่ สถานะทางภววิทยาของ “เพศ” และ กลไกอำนาจ คำสัมภาษณ์ของ ดร.อภิญา เพ็ญพุกกุล น่าจะเป็นทางลัดสู่เป้าหมายดังกล่าวได้เป็นอย่างดี:

...เรื่องอำนาจ...ฟูโก...พลิกความหมายของมันใหม่ว่าไม่ได้ขึ้นกับตัวบุคคล มันเป็นสิ่งละเอียดอ่อนกว่านี้...สมัยก่อนอำนาจถูกมองว่าเป็นการบังคับ ให้ใครทำตามใคร แต่จริงๆ แล้วมันมิใช่ตรงนั้น สิ่งที่น่ากลัวคืออำนาจเชิงบวก มันคือความน่าอภิรมย์ ทำให้คนสร้างสรรค์อะไรหลายๆ อย่าง ที่สำคัญคนที่ใช้กลับไม่รู้สึกรู้ว่าตัวเองเป็นเหยื่อของมัน เช่น ผู้หญิงกับอุดมการณ์ความเป็นแม่ เมีย มันเป็นไปในทางบวก เป็นแม่ดีเด่น เมียประเสริฐตามคัมภีร์ต่างๆ ผู้หญิงส่วนมากก็จะยอมรับ เพราะมองไม่เห็น และเชื่อว่ามันมีค่ามากโดยที่เจ้าตัวอาจไม่รู้สึกรู้ว่าถูกบังคับ ยินยอมพร้อมใจ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ รู้สึกว่าตัวเองคือผู้กระทำ ไม่ได้ถูกกระทำ...นี่เป็นผลผลิตจากอำนาจในการนิยามถึงความหมาย สิ่งไหนดี สิ่งไหนงาม จริง ไม่จริง ชายหรือหญิง ต่างก็ถูกให้ความหมาย ดูๆ ไปก็รู้สึกว่าเป็นจริงตามธรรมชาติที่กำหนดให้ เช่น ร่างกาย ผู้หญิง ผู้ชาย มีความเป็นหญิง เป็นชายตามธรรมชาติกำหนด ...(พจวรรณ พันธุ์จินดา และ เอกรัฐ เลหาทัยวาณิชย์, ๒๕๔๘: ๔)

แนวคิดสำคัญในย่อหน้าดังกล่าวมี ๒ ประการ ได้แก่ สถานะความเป็นสิ่งสร้างทางสังคม (social construction) ของ “เพศ” และ กลไกด้านบวกของอำนาจ ทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ดังจะเห็นต่อไปว่ากลไกด้านบวกของอำนาจมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นเพศอย่างมีประสิทธิภาพไม่แพ้ หรือกระทั่งมากกว่าวิธีการเข้าจำกัดบังคับ

แนวคิดประการแรกสร้างปัญหาให้แก่การเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบสตรีนิยมที่อาศัยฐานคติของ “มูลฐานนิยมทางชีววิทยา” (biological foundationalism) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ “สารัตถนิยมทางชีววิทยา” การเคลื่อนไหวเช่นนี้ใช้อัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงเป็นมูลบท (basic premise) ของการเคลื่อนไหว อันมีเอกภาพได้ด้วยการอ้างถึงลักษณะอันเป็นสากลข้ามวัฒนธรรมของความเป็นผู้หญิงและการกดขี่ของชาย (Butler, 1999: 19)

ความเป็นผู้หญิงนี้นิยามเชิงชีววิทยามากกว่าจะเป็นเชิงสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวการแบ่งแยกระหว่าง “ธรรมชาติ/วัฒนธรรม” หรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นผู้หญิงนี้อ้างถึง “เพศ” อันเป็นลักษณะทางสรีระ หาได้อ้างถึง “เพศสภาพ” ไม่ ประเด็นนี้ช่วยให้เห็นได้ว่า เพศสภาพอันเป็นลักษณะที่สื่อความหมายถึงความเป็นชาย/หญิง เป็นเพียงการตีความร่างกายที่มีอยู่ก่อนสังคม (presocial) เพศสภาพอาจผันแปรไปตามกาลเทศะ แต่เพศนั้นติดตัวเสมอ ด้วยเหตุนี้ เพศสภาพจึงมิได้มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล (causality) กับเพศ ความไม่สืบเนื่องกัน (discontinuity) ระหว่างเพศและเพศสภาพทำให้อธิบายปรากฏการณ์บางอย่างได้ เช่น “กระเทย” (ผู้ชายที่ทำตนแบบหญิง) คือบุคคลที่มีร่างกายเป็นเพศชาย แต่มีเพศสภาพเป็นหญิง (Butler, 1999: 9 - 10)

ความไม่สืบเนื่องนี้เป็นประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหวแบบสตรีนิยม เนื่องจากช่วยตอบโต้แนวคิด “เหตุวิสัยทางชีววิทยา” (biological determinism) ซึ่งชี้ว่าเพศสภาพที่ระบุว่าผู้หญิงต่างมีกัน (เช่น ความอ่อนแอ ความไร้เหตุผล) เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากถูกกำหนดด้วยลักษณะทางชีววิทยาของเพศหญิง อันเป็นธรรมชาติที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลง แนวคิดนี้จึงสามารถใช้เพื่อให้ความชอบธรรมแก่ความไม่เท่าเทียมหรือการกีดกันผู้หญิงได้ (Tremain, 2001: 625) การแบ่งแยก “เพศ/เพศสภาพ” จึงกลายเป็นกรอบแนวคิดที่สตรีนิยมใช้เพื่ออธิบายรูปแบบทางวัฒนธรรมบางอย่างที่สร้างเพศสภาพ หรือตีความเพศหญิงในลักษณะที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์การกดขี่อย่างเป็นสากล (Tremain, 2001: 624)

จูดิธ บัทเลอร์ (Judith Butler, 1999: 4) ซึ่งเป็นนักสตรีนิยมที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลงานเรื่อง “Gender Trouble” ได้อาศัยความคิดของ มิเกล ฟูโก (Michel Foucault) ตั้งคำถามเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบสตรีนิยมในฐานะตัวแทน (representation) ของผู้หญิงที่ใช้ “เพศ” เป็นมุลบท โดยชี้ว่าการเป็น “ตัวแทน” มีนัยยะว่ามี “องค์ประธาน” (subject) ซึ่งตัวแทนดำเนินการในนามของเขาเหล่านั้น ประเด็นก็คือการจะระบุได้ว่าตนเป็นตัวแทนใครนั้นหมายความว่าต้องระบุได้ว่าใครเป็นองค์ประธาน การเป็นตัวแทนจึง “ผลิต” องค์ประธาน การเคลื่อนไหวของสตรีนิยมในลักษณะนี้จึงไม่ต่างจากสถาบันทางอำนาจอื่นๆ เช่น แพทย์ กระบวนการยุติธรรม ที่สร้างองค์ประธานขึ้นมา เช่น “คนสุขภาพดี/คนป่วย” “พลเมืองดี/อาชญากร” องค์ประธานเหล่านี้ย่อมอยู่ใต้อำนาจเนื่องจากต้องถูกสร้างให้เป็นไปตามลักษณะที่อำนาจนั้นกำหนด

นอกเหนือจากการปิดกั้นหรือมองข้ามกลุ่มผู้หญิงที่ไม่เข้าลักษณะที่การเคลื่อนไหวดังกล่าวถือว่าตนเป็นตัวแทนแล้ว คำถามสำคัญที่บัทเลอร์ตั้งกับการเคลื่อนไหวนี้ก็คือเป็นไปได้หรือไม่ที่การเคลื่อนไหวนี้จะสร้างองค์ประธาน ...along a differential axis of domination or ... subjects who are presumed to be masculine (Judith Butler, 1999: 5) นั่นคือ องค์ประธานที่สร้างเป็นเพียงร่างทรงที่ปรุงแต่งใหม่ ของระบบที่กดขี่ หากเป็นเช่นนั้น แทนที่จะเข้าทำลาย การเคลื่อนไหวก็จะกลับช่วยขยายอำนาจระบบที่กดขี่นั้น

คำตอบคือเป็นไปได้และเป็นไปแล้ว ประตูที่เปิดโอกาสให้อำนาจนั้นแอบแฝงเข้ามาก็คือ “เพศ” นั่นเอง การเคลื่อนไหวแบบสตรีนิยมข้างต้นมุ่งต่อสู้และเข้าจัดการกับ “เพศสภาพ” แต่หาตระหนักไม่ว่า “เพศ” ที่ใช้สร้างเอกภาพให้แก่การเคลื่อนไหวนั้น ถูกกำหนดโดยเพศสภาพ (gendered) กล่าวคือ แทนที่เพศสภาพจะเป็นการตีความเพศที่มีอยู่เองเหนือวัฒนธรรม เพศกลับเป็นสิ่งสร้างของเพศสภาพ ตรรกะนี้เป็นไปในการทำนองเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่าง “ตัวแทน” และ “องค์ประธาน” ในอันที่จะประยุกต์ใช้ “เพศสภาพ” ได้ ก็ต้องมีมาตรฐานในการกำหนดเสียก่อนว่าอะไรคือ “เพศ”

ที่เพศสภาพนั้นจะเข้าใจความหมาย “เพศ” จึงเป็นผลผลิตของวาทกรรมไม่ต่างไปจากเพศสภาพ (Butler, 1999: 11)

แนวคิดเรื่องผลผลิตทางวาทกรรมของฟูโกไปไกลกว่านั้น เนื่องจากแม้แต่ “ตัวตน” (self) ที่มนุษย์มีก็เป็นเพียงสิ่งสร้างของสังคม ในอันที่จริงแล้ว “ตัวตน” ไม่มี แต่ “องค์ประธาน” (“subject”) ซึ่งครองทั้ง ๒ ความหมายที่เกิดจากความกำกวมของคำนี้ นั่นคือ “subject to” (“ขึ้นอยู่กับ”) และ “subjectivity” (“อัตภาวะ”) ดังที่ฟูโกกล่าวไว้:

There are two meanings of the word “subject”: subject to someone else by control and dependence and tied to his own identity by a conscience or self-knowledge. (Foucault, 1994: 130)

และ ๒ ความหมายนี้ก็สอดคล้องกับลักษณะ ๒ ประการของกลไกทางอำนาจ คือ ด้านการเข้าจำกัดควบคุม และ ด้านการผลิตผล (productive) (หรือ “ด้านบวก”) บุคคลขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางอำนาจ (power relations) ต่างๆ ที่เข้ามากำหนดควบคุมร่างกายของเขาให้เป็นไปตาม “ที่เหมาะสมที่ควร” แต่ในขณะที่เดียวกันการเข้ามาแทรกแซงนั้นก็ทำให้เขา “รู้” ว่าเขาคือใคร หรืออีกนัยหนึ่ง “บอกความจริงเกี่ยวกับตนเอง” (Foucault, 1994: 95) สิ่งนี้มีนัยยะว่าไม่ใช่แต่ผู้อื่นเท่านั้นที่จะบังคับใช้อำนาจต่อบุคคล แต่เจ้าตัวเองก็จะบังคับใช้อำนาจนั้นต่อตนเองเพื่อให้มีลักษณะเป็นไปตาม “สิ่งที่เขาเป็น” ซึ่งก็คืออัตภาวะที่สร้างขึ้นโดยอำนาจนั่นเอง นี่คือ “ความอภิรมย์” ที่ ดร.อภิญา กล่าวถึง และนี่ก็แสดงถึงประสิทธิภาพอันสูงของกลไกอำนาจด้านบวก เพราะทำให้บุคคลที่ถูกควบคุมกลายเป็นตัวแทนของอำนาจนั้นที่ควบคุมเขา ทำให้ “รู้สึกว่าเขาเองคือผู้กระทำ ไม่ได้ถูกกระทำ”

บัทเลอร์เสนอแนวคิดเรื่อง “ความเป็นการแสดง” (performativity) ขึ้นมาในส่วนหนึ่งก็เพื่ออธิบายแง่มุมของการที่บุคคลเป็นสื่อของอำนาจในการสร้างตัวตนของตน อัตลักษณ์เป็นการถักทอด้วยสัญญาณทางกายและเครื่องมือทางวาทกรรมต่างๆ ดังนั้น การ

ที่บุคคลจะมีอัตลักษณ์ (หรือเป็นองค์ประธาน) ได้ต้องอาศัยการแสดงอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะอาศัยการทำทาง การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติ แต่ทั้งนี้ก็ในวิถีทางที่อำนาจกำหนด ซึ่งจะลืมไม่ได้ว่าการเข้ากำหนดนี้อยู่ในลักษณะของการประกอบอัตภาวะ(หรือ ความรู้ความเข้าใจว่าตนเป็นใคร) เลย์ทีเดียว (Butler, 1999: 173) ข้อความนี้น่าจะให้คำอธิบายที่ชัดเจนได้:

*...gendered body is performative...it has no ontological status apart from the various acts which constitute its reality...that reality is fabricated as an interior essence, that very interiority is an effect and function of a decidedly public and social discourse, **the public regulation of fantasy through the surface politics of the body...the 'cause' of desire, gestures and act can be localized within the 'self' of the actor...**(ibid.- ตัวเน้นโดยผู้เขียนบทความ)*

ด้วยเหตุนี้เพศสภาพที่ดูว่าเป็นสภาวะนั้นแท้จริงเป็นการกระทำที่มีอย่างสม่ำเสมอ:

*...the action of gender requires a performance that is **repeated**. This repetition is at once a reenactment and reexperiencing of a set of meanings already socially established; and it is the mundane and ritualized from of their legitimation. (Butler, 1999: 178 - ตัวเน้นโดยบทเลอเอง)*

๔. การวิพากษ์

บัดนี้ น่าจะมีฐานความคิดเพียงพอต่อการวิเคราะห์ว่าทำไมอำนาจในการกำหนดตนเองของผู้หญิงในรูปของการแต่งกายเปิดเผยจึงมิได้นำมาซึ่งอำนาจเหนือเนื้อตัวร่างกายของตนเองอย่างแท้จริง ทำไมการรูดด้วยสัญลักษณ์ความเป็นผู้หญิง อันได้แก่ “สะโพกและท้องน้อย” จึงมิได้เป็นการชิงพื้นที่บนร่างกายคืนจากการเป็น “ของ” ให้ผู้ชายหรือผู้อื่นบงการ

ประการแรกที่กล่าวได้ทันทีก็คือว่า “สะโพกและท้องน้อย” นั้นเป็นสัญลักษณ์ที่ประกอบด้วยความหมายแห่งความเป็นหญิงได้ก็ด้วยการปฏิบัติทางวาทกรรม อันเป็นชุดเดียวกันกับที่สร้างเพศหญิงที่ถูกกดขี่ขึ้นมา การแต่งกายที่เน้นเผยให้เห็นซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงเป็นการแสดงโดยอาศัยสัญลักษณ์นั้นถกทออัตลักษณ์ความเป็นหญิงที่ขึ้นอยู่กับอำนาจที่ “กดขี่” นั้น ไม่ต่างจากที่สิ่งอันเป็นพื้นฐานกว่า ได้แก่ “เพศ” ถูกสร้างขึ้นมาด้วยวาทกรรมที่สร้าง “เพศสภาพ” ด้วยเหตุนี้ การนำสิ่งเหล่านี้ออกมาเผยมากยิ่งขึ้นก็ไม่ต่างจากการขยายอำนาจแห่งวาทกรรมให้มากยิ่งขึ้น นั่นคือ เป็นการเน้นย้ำ (repeat) ปฏิบัติซ้ำ (reenactment) และ สร้างประสบการณ์ซ้ำ (reexperience) ซึ่งชุดของความหมายที่สถาปนาไว้ดีแล้วในสังคม

อำนาจที่กดขี่นั้นสร้างอัตรภาวะของผู้หญิงขึ้นมา ทำให้เกิดความปรารถนาที่จะ “เป็น” ไปตามนั้น สิ่งนี้อธิบายได้ว่าทำไมจึงเป็นเรื่องยากที่จะห้ามผู้หญิงมิให้สวม “กางเกงเอวต่ำ” หรือทำไมจึงเป็นการยากที่จะห้ามมิให้นักศึกษาหญิงแปลงชุดเครื่องแบบเป็นแฟชั่นเผยร่างกาย การห้ามปราม หรืออำนาจภายนอกที่มาจำกัด ถูกคนเหล่านี้มองอย่างหยาบเหยียดและขุ่นเคือง โดยที่หารู้ไม่ว่าความรู้สึกเช่นนี้เกิดจากการถูกปิดกั้นมิให้ทำตามความปรารถนาที่ได้มาจากอำนาจที่เข้ามาอยู่เป็นตัวตนของเขา ด้วยเหตุนี้ คำกล่าวว่าการนุ่ง “กางเกงเอวต่ำ” บ่งถึงความมี “อำนาจ” เหนือเนื้อตัวร่างกายของตนเองของหญิง จึงเป็นการกล่าวไม่ครบ เนื่องจากมิได้บอกให้ชัดว่า “อำนาจ” นั่นคืออำนาจเดียวกับที่ผู้กล่าวเข้าใจไปว่ากำลังถูกทำลายด้วยความต่ำของเอว ถือเป็น การติดกับไม่ต่างจากการยอมรับ “เพศ” เป็นฐานแห่งความชอบธรรมในการต่อสู้กับ “เพศสภาพ” ที่บทเลอรั่ววิพากษ์วิจารณ์

ยิ่งผู้หญิงแสดงอำนาจเหนือเนื้อตัวร่างกายในลักษณะนี้เท่าใด อำนาจที่เรียกว่า “ชายเป็นใหญ่” ก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น หลักฐานยืนยันง่าย ๆ คงอ้างอิงจากคำกล่าวของอังกฤษได้ว่า จะมีผู้ชายสักกี่คนที่ปฏิเสธกางเกงเอวต่ำว่าไม่สวยไม่น่ามอง (๒๕๔๘: ๒๑) อำนาจคือการทำให้ผู้อื่นทำอย่างที่คุณต้องการได้ (Foucault, 1994: 34) คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าผู้ชายต้องการเห็นผิวเห็นเนื้อของผู้หญิง การเผย “สะโพกและท้องน้อย” จึงเป็นการแสดงชัดถึงการสนองตอบต่ออำนาจของชาย ในอันที่จริง คำกล่าว

ของอังกฤษนี้ยังมีความตึงเครียดที่ทำให้นึกถึงคำว่า “จ้องมอง” (gaze) อันเป็นหนึ่งในเทคนิคที่ฟูโกต์ชี้ว่าใช้ในการควบคุมบุคคลให้เป็นดังต้องการ (Bell, 1993: 34) อำนาจการจ้องมองมิได้เพียงทำให้ “เด็กหยุดซุกซน” หากแต่ยังทำให้ “ผู้หญิงอยากโชว์”^{*} ได้ด้วย ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมการนุ่งเอวต่ำมิช่วยให้อำนาจของหญิงดีขึ้นเลย มันเป็นเพียงการถูกควบคุมแบบนอกรีตเท่านั้น

๕. ข้อแย้งการวิพากษ์

ในส่วนนี้เป็นการตอบข้อแย้งที่เป็นไปได้ต่อการวิพากษ์ข้างต้น ประการแรก ดูเหมือนมีความขัดแย้งภายในบางประการ กล่าวคือ หากย้อนถึงบางส่วนของข้อความที่คัดมาจากบทสัมภาษณ์ ดร.อภิญาข้างต้น อาจมีผู้สงสัยว่า “ความอภิมรย์” จากการ “เป็นแม่ดีเด่น เมียประเสริฐตามคัมภีร์ต่างๆ” และ “ความอภิมรย์” จากการแต่งกายเผยอวัยวะตาม “นิตยสารแฟชั่นและรายการโทรทัศน์ต่างๆ” เป็นความขัดแย้งกันหรือไม่ คำตอบคือไม่ ดังที่ผู้ค้นเคยกับการรื้อโครงสร้าง (deconstruct) คงตระหนักดีว่า “อนุรักษนิยม vs. เสรีนิยม” หรือ “คุณหญิงระเบียบรัตน์ vs. ทาทา ยัง” ซึ่งต่างก็ดูเป็นศัตรูกันนั้น แท้จริงแล้วเป็นตัวแทนแห่งอำนาจเดียวกัน คือ อำนาจแห่งชายเป็นใหญ่^{*}

ข้อนี้แสดงถึงความซับซ้อนและยากลำบากในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองไปจากอำนาจที่ทำให้เราเป็นองค์ประธาน ดังที่มีข้อวิจารณ์ฟูโกต์ว่าการต่อต้านอำนาจที่ได้ผลยังคงจะเป็นไปไม่ได้ เช่น ถ้ามีการผลิตประเภทบางอย่างเพิ่มขึ้นมาในวาทกรรม ฟูโกต์ก็จะชี้ว่าสิ่งนี้เป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ประธาน (ในการ “subject” คน) แต่หากมีการขจัดประเภทบางอย่างออกไป ฟูโกต์ก็จะเห็นว่าเป็นการขยายอำนาจในรูปของการกดความเป็นปัจเจกของบุคคล ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีทางออกจากวังวนแห่งอำนาจนี้ (Turner, 1996: 232) เหมือนกับการที่ไม่ว่าคนจะสนับสนุนผู้หญิงประเภทที่ “คุณหญิงระเบียบรัตน์” เป็นปากเสียง หรือผู้หญิงประเภทที่ “ทาทา ยัง” เป็นตัวแทน คนเหล่านั้นก็ยังให้ชายเป็นใหญ่

* ดู ปกรณ์ สิงห์สุริยา. (๒๕๔๘). โสเภณีถูกกฎหมาย วัฒนธรรมทางเพศ และกรอบแนวคิดเพื่อการพิจารณา. *สหศาสตร์ ๕* (๒), หน้า ๑๑๘ - ๑๔๒.

แต่ทั้งนี้ ในอันที่จริงแล้วก็ได้หมายความว่าฟูโกปฏิบัติเสขการดำรงอยู่ของ เสรีภาพ ฟูโกกล่าวว่าที่ได้มีอำนาจครอบงำ ที่นั้นย่อมมีเสรีภาพ ในอันที่จริง “ครอบงำ” จะมีความหมายไม่ได้หากไม่มีผู้ที่มี “เสรีภาพ” ให้ครอบงำ ในทำนองเดียวกัน การทำ ทายอำนาจก็จะมีไม่ได้ถ้าไม่มีการควบคุมตั้งแต่ต้น (Foucault, 1994: 34) การพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการปลดปล่อยนี้ปรากฏชัดในงานช่วงหลังของฟูโก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแนวคิดเรื่อง “ภววิทยาแห่งตัวเราของเราเชิงประวัติศาสตร์” (historical ontology of ourselves) ซึ่งมีคำถามสำคัญประการหนึ่งว่าเราถูกประกอบขึ้นเป็นองค์ประชนาได้ อย่างไร ความพยายามในการตอบคำถามดังกล่าวถือเป็นการ “วิพากษ์” เนื่องจากเป็น การไต่ถามสิ่งที่ยอมรับไว้แล้ว (เช่น “ฉันคือ...”) วิธีนี้จึงเรียกได้อีกว่าเป็น “ภววิทยา แห่งตัวเราเชิงวิพากษ์” (critical ontology of ourselves) (Foucault, 1994: 55-56) คำอธิบายของ ดร.อภิญา คงให้ความกระจ่างในประเด็นนี้ได้ในระดับหนึ่ง:

...เราหันมามองตัวเราเองว่าเราถูกหล่อหลอมมาด้วยอำนาจก็ชนิด อำนาจ ะไรบ้าง...อย่างน้อยในระดับตัวเราก็รู้เท่าทันตัวเราเอง มันทำให้เราเข้าใจ สถานการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ไม่ทำให้เราตกเป็นเหยื่อในพลังต่างๆ แต่เรา ก็ไม่สามารถหลุดไปจากสายใยของความหมาย เราเข้าใจคนอื่นแค่ไหน สายสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบไหน...(พจวรรณ พันธุ์จินดา และ เอกรัฐ เลาทัย วานิชย์, ๒๕๔๘: ๔- ตัวเน้นโดยผู้เขียนบทความ)

ข้อความที่เป็นตัวเน้นชี้ว่าการปลดปล่อยนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่ใช่การพลิกผัน แต่เป็นการดิ้นรนในวังวน ซึ่งวิธีการดิ้นรนในวังวนนี้ก็ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ แม้บท เลอร์เองก็เห็นต่างจากฟูโก*

* ดู เช่น Catherine Mills. (2003). Contesting the Political: Butler and Foucault on Power and Resistance. **The Journal of Political Philosophy** 11(3), pp. 253 - 272.

ประการที่สอง ในเมื่อมนุษย์ไม่มี “ตัวตน” หากแต่เป็นเพียงผลผลิตของวาทกรรมทางอำนาจ ตัวเราก็จะเป็นเนื้อเดียวกับอำนาจ แต่หากเป็นเช่นนั้นแล้ว เราจะกล่าวถึงการท้าทายอำนาจได้อย่างไร หรือเราจะ “ปลดปล่อย” ตนเองไปจากอำนาจได้อย่างไร ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มักยกมาโต้แย้งแนวคิดแบบฟูโกกันมาก* อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าฟูโกชี้ว่า “เสรีภาพ” เป็นสิ่งที่มีควบคู่กับอำนาจ ประเด็นนี้จะง่ายต่อการเข้าใจหากกล่าวถึงการวิเคราะห์ของ มาร์ก เบเวียร์ (Mark Bevir, 1999)

เบเวียร์ได้ชี้ไว้ว่าแม้เราไม่อาจกล่าวได้ว่าเสรีภาพของบุคคลในความคิดของฟูโกนั้นอยู่ระดับเดียวกับของคานท์ (Kant) อันเป็นเสรีภาพที่อยู่เหนือความรู้สึกและบริบทสังคมทั้งหมด แต่เรายังกล่าวได้ว่าบุคคลมีสถานะเป็น “ผู้กระทำ” (agency) ทั้งนี้องค์ประกอบนี้มีแฝงอยู่ในแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของฟูโกตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านมิติของการผลิตผล กล่าวคือ อำนาจในมิติแห่งการผลิตผลนั้นจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีฐานะเป็นผู้กระทำ หรืออีกนัยหนึ่ง การจะให้บุคคลเป็นตัวแทนอำนาจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ในทางที่สอดคล้องกับอำนาจได้ ก็หมายความว่าบุคคลนั้นต้องมีอิสระอยู่ก่อน มิฉะนั้นเขาก็จะมีอาจเริ่มแม้แต่เลือกที่จะกระทำสิ่งใดๆ การยอมรับมิติแห่งการผลิตผลจึงเป็นการยอมรับสมรรถนะการเป็นผู้กระทำของบุคคลไปในตัว (Bevir, 1999: 73)

นัยยะดังกล่าวชัดเจนขึ้นในการศึกษาช่วงหลังของฟูโกที่ทำให้เขาเห็นว่ามนุษย์นั้นเข้าถือครองสถานะแห่งความเป็นองค์ประธาน (subject position) หรือความเป็นผู้กระทำ แต่โดยมากมนุษย์มักจะใช้สถานะดังกล่าวในลักษณะของการเป็นตัวแทนแห่ง

* เช่น Jurgen Habermas. (1987). **The Philosophical Discourse of Modernity**. Trans. Frederick G. Lawrence. Cambridge, Mass: MIT Press. Michael Walzer. (1986). *The Politics of Michel Foucault*. และ Charles Taylor. (1986). *Foucault on Freedom and Truth*. in David Hoy (ed.). **Foucault : A Critical Reader**. Oxford: Blackwell. ฯลฯ ดูเพิ่มใน Bevir (1999: 82) และ Allen (2000: 129)

อำนาจ อย่างไรก็ตาม หากมนุษย์หันมามีท่าทีเชิงวิพากษ์ โดยเริ่มจากการไต่ถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตน หรือ “ภาววิทยาแห่งตัวของเรา” พวกเขาก็สามารถท้าทายอำนาจได้ (Allen, 2000: 125-126)*

ส่วนบทเลออร์นั้น ก็ตระหนักดีถึงประเด็นนี้ เขาได้โต้แย้งด้วยการชี้ว่าข้อวิจารณ์นี้มีฐานคติบนแนวคิดแบบคู่ตรงข้ามระหว่างเจตจำนงเสรีและเหตุวิสัยที่ให้ทางเลือกเพียงสองทางว่าบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือเป็นสิ่งสร้างที่ถูกสิ่งอื่นกำหนด หากเป็นกรณีแรก ก็จะหมายความว่าบุคคลมีความเป็นผู้กระทำ แต่หากเป็นกรณีหลัง ก็จะหมายความว่าบุคคลไม่มีสถานะเป็นผู้กระทำ บทเลออร์ใช้วิธีหรือโครงสร้างเพื่อก้าวพ้นคู่ตรงข้ามดังกล่าวด้วยการให้ความกระจ่างว่าการเป็นสิ่งสร้างนั้น มิได้หมายความว่าถูกกำหนด แต่ในอันที่จริงแล้วการเป็นสิ่งสร้างเป็นเงื่อนไขของการเป็นผู้กระทำ หรืออีกนัยหนึ่ง ไม่มี “ตัวฉัน” (“I”) นอกวาทกรรม “ตัวฉัน” อันเป็นผู้กระทำนั้นจะมีได้ ก็ต่อเมื่อได้รับการนิยามจากวาทกรรมแล้ว (Hekman, 1995: 100) และ “ตัวฉัน” นั้นมีอัตลักษณ์ดำรงอยู่เช่นนั้นได้ก็ด้วยวิธีแห่งการแสดง (performative) เพื่อการเน้นย้ำ ปฏิบัติซ้ำและสร้างประสบการณ์ซ้ำซึ่งชุดแห่งความหมายอันเป็นฐานแห่งอัตลักษณ์นั้น บทเลออร์ชี้ว่าวิธีรักษาไว้ซึ่งอำนาจที่กดขี่นี้เป็นประตูลูกศรภาพในเวลาเดียวกัน การต้องลงมืออย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาอัตลักษณ์ไว้ ย่อมเป็นการแสดงได้ว่าบุคคลมีอิสระที่จะเลือกในจำนวนครั้งที่เท่ากับการลงมือ กล่าวคือ ทุกครั้งที่ลงมือเขาย่อมเลือกได้ว่าจะ “แสดง” อย่างไร (Schrift, 2000: 158) และนี่ก็คือการหรือโครงสร้างอีกประการของบทเลออร์ที่แสดงการอยู่เคียงกันของการถูกกำหนดและการกำหนดตนเอง

๖. สรุป

ข้อพิจารณาแสดงว่าปฏิกริยาของนักสตรีนิยมที่เป็นต้นปัญหานั้น หากเข้าใจว่าเป็นเรื่องของอำนาจเหนือเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิงเองในลักษณะของเสรีนิยม ก็จะกลายเป็นว่าทำที่นี้คือฝืน (ร้าย) ที่เป็นจริงของบทเลออร์ เนื่องจากการนิยามว่าผู้หญิงเป็น “สัตว์” ที่มีอัตตาณัติเป็นการสร้างให้ผู้หญิงเป็น *subjects who are presumed to be*

* ดูการโต้แย้งข้อวิจารณ์ต่อแนวคิดของฟูโกจากอีกมุมมองใน Hekman (1995: 82-85)

masculine แต่หากนำการวิเคราะห์ของอังกฤษที่อาศัยการอ้างอิงถึง “เพศ” มาช่วยเพิ่มความลุ่มลึก ก็ยังคงประสบปัญหาตรงที่ “เพศ” นี้ก็เป็นผลผลิตทางวาทกรรมที่เกิดจากอำนาจอันกดขี่ผู้หญิง การนำผลผลิตของวาทกรรมมาทำลายวาทกรรมที่เป็นที่มาจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ในทางตรงข้ามการใส่ “กางเกงเอวต่ำ” กลับเป็นการแสดงที่เน้นย้ำความสัมพันธ์ทางอำนาจเดิมที่หญิงต้องตอบสนองความปรารถนาทางเพศของชาย การที่บรรดาผู้หญิงรู้จักตนเอง (หรือภววิทยาแห่งตัวเรา) ว่าอยู่ในความสัมพันธ์ทางอำนาจนี้ น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้กับอำนาจที่มากดขี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

* ดร.อภิญญา กล่าวถึง “การเมืองเชิงสัญลักษณ์” ในฐานะเครื่องมือในการต่อสู้ที่อาศัยความหมายของวาทกรรมเอง ซึ่งเครื่องมือนี้จะ “ล้อเล่น” กับสัญลักษณ์ในชุดของความหมายที่สถาปนาดีแล้วในสังคมโดย:

...ใช้สัญลักษณ์เก่าที่เคยครอบงำมาสร้างความหมายใหม่ มันทำให้ความเคยชินของเราถูกกระแทก เช่น กระบวนการเกย์เลสเบียนในตะวันตก อย่างพวกเกย์ที่แต่งตัวเป็น NEO-NAZI สวมรองเท้าบูทสูง โจนหัว นั่งรถแห่ไปทั่วเมือง ซึ่งความหมายของสัญลักษณ์ NEO-NAZI คือ HYPERMASCULINITY ความเป็นผู้ชายแบบแข็งๆ แกร่งกร้าว แบบสุดโต่ง แต่ทำท่าทางต้งตั้งโดยพวกเกย์ ...(พจวรรณ พันธุ์จินดา และ เอกรัฐ เลหาทัยวานิชย์, ๒๕๔๘: ๔)

อย่างไรก็ตาม ยังอาจตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีการนี้ได้ บัทเลอร์เคยใช้เรื่อง “ชายแต่งหญิง” (drag) เพื่อ “กระแทก” ความเคยชินในทำนองนี้ใน Gender Trouble แต่ในบทนำการตีพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐ ปี เขาชี้ว่าการยกเรื่อง “ชายแต่งหญิง” เพื่อแสดง “การใช้สัญลักษณ์เก่าที่เคยครอบงำมาสร้างความหมายใหม่” นั้น มิได้มีเป้าหมายในอันที่จะยกให้การกระทำในลักษณะนี้เป็นแม่แบบในการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่เป็นการยกตัวอย่างเพื่อสั่นคลอนความเชื่อในความเป็นจริงทางธรรมชาติของเพศ (Butler, 1999: xxii)

อนึ่ง ในบทสัมภาษณ์มีหลายๆ จุดที่ดูจะบ่งชี้ว่า ดร.อภิญญา รับรู้เกี่ยวกับประเด็นนี้ แต่ด้วยข้อจำกัดทางพื้นที่จึงมีอาจอภิปรายรายละเอียดได้ แต่ประเด็นที่ต้องการจะชี้ก็คือว่าการใส่ “กางเกงเอวต่ำ” มิได้เป็นการล้อเล่นกับวาทกรรมเลย เนื่องจากเป็นการแสดงซึ่งสัญลักษณ์ในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับความหมายเดิม

ในบริบทสังคมบริโภคปัจจุบันที่มุ่งเปลี่ยนให้ทุกสิ่งเป็นสินค้าและความบันเทิง อันมีส่วนสำคัญในการทำให้ผู้หญิงกลายเป็นวัตถุสำหรับการเสพ การไม่แสดงตาม “ความปรารถนา” ที่ถูกกำหนดโดยอำนาจนั้นด้วยการไม่เพิ่มอำนาจการสนองความปรารถนาทางเพศของชาย น่าจะเป็นการวิธีการเพิ่มอำนาจให้แก่ผู้หญิงที่แท้จริงมากกว่า แม้ว่า จะเป็นการรุกที่ขาดความน่าอภิรมย์ก็ตาม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ปกรณ สิริสุริยา. (๒๕๔๘). โสภณีถูกกฎหมาย วัฒนธรรมทางเพศ และกรอบแนวคิดเพื่อการพิจารณา. **สหศาสตร์ ๕** (๒), หน้า ๑๑๘ - ๑๔๒.

พจวรรณ พันธุ์จินดา และ เอกรัฐ เลหาทัญวานิชย์. (๒๕๔๘). Interview: อภิญา เพื่อองฟูสกุล. **MAD – gazine 01** (03), หน้า ๔ - ๕.

อังกฤษ อัจฉริยโสภณ. (๒๕๔๘). “กางเกงเอาต์้า” : อาวุธในการต่อรองพื้นที่ทางเพศในสังคมร่วมสมัย. **MAD – gazine 01** (03), หน้า ๒๐ - ๒๑.

ภาษาอังกฤษ

Allen, Amy. (2000). The Anti-subjective Hypothesis: Michel Foucault and the Death of the Subject. **The Philosophical Forum XXXI** (2), pp. 113-130.

Bell, Vikki. (1993). **Interrogating Incest: Feminism, Foucault and the Law**. London: Routledge.

Bevir, Mark. (1999). Foucault and Critique: Deploying Agency against Autonomy. **Political Theory 27** (1), pp. 72 - 73.

Butler, Judith. (1999). **Gender Trouble**. 10th Anniversary Edition. New York: Routledge.

- Ells, Carolyn. (2003). Foucault, Feminism, and Informed Choice. **Journal of Medical Humanities 24** (3/4), pp. 213 - 228.
- Foucault, Michel. (1994). **The Essential Foucault: Selections from *Essential Works of Foucault, 1954 – 1984***. Paul Rabinow and Nikolas Rose (eds.). New York: The New Press.
- Hekman, Susan J. (1995). **Moral Voices Moral Selves**. Cambridge: Polity Press.
- Lloyd, Moya. (1997). Foucault's Ethics and Politics: A Strategy for Feminism?. In Moya Lloyd and Andrew Thacker (eds.). **The Impact of Michel Foucault on the Social Sciences and Humanities**. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan Press, pp. 78 – 101.
- Mills, Catherine. (2003). Contesting the Political: Butler and Foucault on Power and Resistance. **The Journal of Political Philosophy 11**(3), pp. 253 - 272.
- Schilling, Chris. (2003). **The Body and Social Theory**. 2nd edition. London: Sage Publications.
- Schrift, Alan. D. (2000). Nietzsche, Foucault, Deleuze, and the Subject of Radical Democracy. **ANGELAKI 5** (2), pp. 151 – 161.
- Tremain, Shelley. (2001). On the Government of Disability. **Social Theory and Practice 27** (4), pp. 617 – 636.
- Tremain, Shelley. (2005). Foucault, Governmentality, and Critical Disability Theory. In Shelley Tremain (ed.). **Foucault and the Government of Disability**. Michigan: University of Michigan Press.

Turner, Bryan . (1996). **The Body and Society**. 2nd edition. London: Sage Publications.